

Frankovics György

SZENT GYÖRGY-NAP

Az ormánsági-, zalai-, tolnai magyar, a Dráva menti- és a zalai horvát hagyomány szerint a Szent György-nap táján hulló meleg eső aranyat ér a gazdának, aminek „török átok” a neve. A magyar néphagyományban a hazánkból kivonuló török „szentgyörgy-harmattal”, új harmattal átkozta el az országot. A Dráva melletti horvátok meg úgy tartják, hogy „Amikor a törökök kivonultak Magyarországból, akkor egyikük György-napi esővel és pünkösdi harmattal elátkozta az országot”.

(Eleink még hittek az átok megfogadásában, állítólag az később módosult oly formában, hogy csak a Mohácsi vészig hatott.) A kölesdi magyarok szerint egy magyar katonagyerek, aki a muszkák fogságába esett átkot szórt hazájára: „Megátkozlak Magyarország, minden évben Szent György-napi esővel.” S azóta ad is Isten minden Szent György napon esőt A szegediek mondják, hogy jó lesz a termés, ha a Szent György-napi vásárban esik az eső és a koldusnak besározódik az orra.

Az utóbbi motívumok remek párhuzamaira lelünk a zalai horvátok és a horvátországi kaj tájszólást beszélők folklórjában. A szegedi magyar koldusnak (habár egy jelentős számú horvát lakosság telepedett meg e Tisza-parti városban és beolvadt a magyarságba,) az orra válik vizessé, ám a horvát zeleni Juraj (zöld György), aki neve napján zöld ágat hord, s minden házba betér, a sárban hemperedik meg, hogy tojást kapjon. A horvátok György-napi rítusénekeiben azonban felsejlik a pogány kori szláv ősvallás esőhozó, gabonát biztosító, villámszóró Perun alakja, akinek jegyeit több mitikus lény átörökölte, tanúsítva a kettős hitélet párhuzamos voltát és illetéknéppen meglétét hosszú évszázadokon át. A horvátok énekeikben megéneklék zöld Györgyöt, azaz „György megy a híd alatt. / hogy mindenből sokat kapjon. / György a sárban hempereg, / hogy tojást kapjon.”

(„ Duro ide ispod mosta / da dobije svega dosta. / Duro se valja / da dobije jaja. ") A sáros orrú szegedi koldus és a sárban hempergő György - ez utóbbi is koldul -, egyazon motívumokat tartalmaznak. Nem elhanyagolható azonban és történelmi tapasztalatokkal is igazolható, hogy az ellenség (török, „katonagyerek”) valójában rabló, pusztító, terméslopó, állatokat elhajtó, nőket megerősztoló illetéknéppen alakja a magyar, horvát, szlovén, olasz népi képzetekben a kutyafejűekhez (tatárok, Attila húnjai) kapcsolódnak. A kutyafejűek, mint alvilági lények Perun ellenfelétől, a terméslopó Velesztől elválaszthatatlanok. Ő az, aki elhajtja (ellopja) Perun állatait, elzárja az égi vizeket, de a biztonság kedvéért magával viszi a villámszóró főisten feleségét is, aki egyébként nem nagyon tiltakozik az „erőszak” ellen. Az alvilági lények: ördög, a szerbeknél és horvátoknál zmaja, no meg a magyarok sárkánya, hatalmas szexuális éhvel bírnak, hasonlóan a nőfaló, sűrűvérű fekete istenséghez Veleshez.

A Karlovac (Károlyváros) környéki György-napi horvát köszöntőket már hajnalban éneklék:

**Eljött, eljött az zöld György
Piros tengerből, zöld erdőből,
Szár az úton, vastag rögökön,**

**/Sima úton, fekete lovon.
A télnek nincs helye, nagy az öröm.
/Mi Györgyöt hozzuk, Isten nevét kérve./
Aki Istennek ad, az mindent maga előtt megtalál.
Szent György a fegyveres, minden isten segítője.
Szent Györgynek a mise, minden bokornak legelő,
Minden gödörben fű, esznek majd belőle a tehenek.
Adjon nekünk, adjon, kedves öreg anyánk!
Nem esik nehezünkre ajtajuk előtt megállni.
Messzire kell még mennünk, csizmánk meg vizes,
Csizmánk vizes, sár van belsejében.
Sár a térdig ér, a víz meg a vállig.
Nincs már nekünk lábbelink, sem folt a csizmánkra."**

A horvát mitopoetikus hagyomány zöld György alakjában megőrizte a mély álomból ébredő Perunt, aki elhozza a vörös tengeren túlról, a zöld erdőből a vállig érő vizet, tehát az esőt. Ők (Perun és a György-napi köszöntők) valójában a túlvilágról, az égi szférából érkeznek az emberek közé, ahonnan száraz út vezet le a földre, s köti össze a világokat (a felsőt és a középsőt), hogy az embereket megtanítsák a földművelésre (szántásra utal a hatalmas rög). Alakjuk a fekete lóhoz kapcsolódik, valójában zöld György lovas harcos istenség, minden isten segítője. A köszöntők egykoron vélhetően Perun képmását hordhatták magukkal, amire az éneksorok utalnak, aki isten. A tejbőséget is elhozza, a gazdag zöldellő legelőket (minden bokorban megnő a fű), a háziaknak pedig áldást, bőséget.

Az előbbi szerb György napi rítus-ének egyértelműen utal az ökrös ekés földművelésre, amelynek csak halvány nyomai (kövér rög) körvonalazódnak, és a tőle elválaszthatatlan állattenyésztésre. A tavaszi (húsvéti) rítus-énekekben a Dráva menti horvátoknál egyébként még archaikusabb rétegek bányászhatók elő: a matriarchátus kori kapás földművelésé - rabszolgákkal végeztették -, a katonaság megléte, valamint a selyem mentébe, nyest kalpagba öltözött felsőbb uralkodói rétegé, háttérükben a szövést végző asszonyokkal.

György azonban nemcsak a felnőtteket ajándékozta meg, hanem a gyerekeket is: a nyugatmagyarországi Undon a szülők csemetéiket ezen a napon valamelyik út menti szoborhoz küldték, hogy majd arra lovagol el szent György, s megajándékozta őket „zöld cipővel”, azaz ezután már mezítláb járhatnak.

A zalai horvátoknál is ismert a zöldág hordás; a megyében élő magyarok zöld ággal hajtják ki az állatokat a legelőre, azt tartva ezáltal szaporábbakká válnak, mondván: „Úgy zsendüljön a jószág, ahogyan a zöld ágon a levél”. A horvát legények az erdőből kizöldellt ágakat hoznak a házakhoz. Az állatok kihajtása egykor nyírfa vagy rózsággal történt rontáselhárító céllal a magyaroknál, a horvátok pedig inkább a kapuba, a ház ablakaiba, ajtajába, és az istálló ajtajába tűzték, a boszorkányok („copernice”) elleni védekezésül.

Hajnalban az asszonyok - nemzetiségre való hovatartozás nélkül - szedték a harmatot: a mezsgyén, másnak a búzájában, egy nagyobb edénybe csorgatva az égi párát, de úgy ám, hogy közben felemelték a szoknyájukat, s kilátszott a hátfelük. Volt úgy is, hogy fehér lepedőbe csavartan szóltanul végezték munkájukat, más vidékeken meg anyaszült meztelenül tették a dolgukat: lepedővel felszedve a harmatot, amivel

megmosták a tehenek tőgyét, de az ilyen harmat bekerült a baranyai (lippói) szerbek kenyérdagasztó kovászos vizébe, a tehenek itatóvizébe is öntöttek belőle, mégpedig mágikus cézzal: a kenyér és a tej bősége, szaporasága reményében. A zalai horvát legények a réten kukorica szárból hatalmas máglyát raktak, amit meggyújtottak, s ezt énekelték:

**„Szent György tüzet rak
Egyik kezével tüzet rak
Másik kezével kólót vezet.
Ne dobálj követ a hídról
Míg nem merítek egy vödör vizet,
Hogy megitassam a legényeket
Akik nem akarnak kólózni**

Sem a tüzet átugrani." Az ének elhangzása után következett a legények tűzugrása, azt tartván, hogy aki átugorja, az olyan bátorrá válik, mint amilyen szent György volt. A magyaroknál lányokat-legényeket összepárosító, illetve hibáikat kiéneklő énekeket énekeltek a legények, előtte a tüzet egy nagy fa alatt megrakták, majd amikor az nagy lánggal égett körültáncolták és átugrálták. A „köhajítás” (vízverés), a „tűzrakás” (átugrása), a „tánc” szimbolikája elválaszthatatlan a fiatalság egymásra találásának módjaitól és alkalmaitól, ám bizonyos értelemben szexuális jelképek is.

Szent György ókeresztény eredetű szent, aki Diocletianus császár alatt a hagyomány szerint vértanúhalált szenvedett. Kultusza elterjedt egész Európában, a Közel-Keleten (Egyiptom, Szíria). Ő győzi le a sárkányt, majd kiszabadítja a királylányt a fogságából.

A horvátok hagyományában alakja a szláv villámisten Perun jegyeivel gazdagodott.

https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/horvatok/magyarorszag_i_horvatok/pages/019_szent.htm